

† Κυρίλλου
Μητροπολίτου Κρήνης και Πατριαρχικού Εξάρχου
Μελίτης

Ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς διδασκαλίας τῶν Τριῶν
Ἱεραρχῶν

Εἶναι κοινὸς τόπος, ὅτι ὁ τέταρτος μετὰ Χριστὸ αἰώνας εἶναι ὁ αἰώνας τῆς πάλης γιὰ τὴν ἀλήθεια. Δὲν εἶναι μόνο σημαντικὸς γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴ Θεολογία της. Εἶναι σημαντικὸς γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Εἶναι ἡ κοσμογονικὴ ἐποχὴ μὲ βαθιὰς ρωγμὰς, ἀλλαγὰς, ἀναστατώσεις πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς, τολμηρὰς ἀναζητήσεις, γενικότερες ἀνακατατάξεις ἰδεῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες κυφορεῖται ἓνα διαφορετικὸ κοσμοεἶδωλο. Εἶναι ἓνα ὀριακὸ σημεῖο. Εἶναι τὸ παλαιὸ πὺ φεύγει ἀμυνόμενο καὶ ἀνθιστάμενο, γιὰ νὰ παραχωρήσει τὴ θέση του στὸ νέο. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει βγεῖ πλέον ἀπὸ τίς ὑπόγειες κατακόμβες καὶ καλεῖται νὰ ἀναμετρηθεῖ μὲ τίς ποικίλες προκλήσεις, ὄχι μόνο ἐξωτερικὰς, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὰς πὺ δημιουργεῖ ἡ ζωτικὴ της παρουσία στὸ κοινωνικὸ γίγνεσθαι μιᾶς πολυεθνικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἶναι ἐπίσης κοινὸς τόπος, ὅτι αὐτὸς ὁ νέος κόσμος τῆς Ἐκκλησίας δὲ θὰ μπορούσε νὰ ἀναδυθεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀύξηθεῖ καὶ νὰ ἐδραιωθεῖ, νὰ ἀναδυθεῖ καὶ νὰ εὐδοκιμήσει χωρὶς τὴν καθοριστικὴ, τὴν ἀποφασιστικὴ, τὴ ρηξικέλευση παρέμβαση καὶ

παρουσία τῶν σήμερα ἐορταζομένων ἀγίων
Ἱεραρχῶν τοῦ Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ
Ἰωάννου. Εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀντιμετώπισαν μέ βαθεῖα
συνέπεια, ἀνδρεία καὶ φρόνηση τά αἰτήματα τῶν
καιρῶν τους. Μέ ὀξύτητα ἀναλύουν τήν
ἀντιφατικότητα τῆς κοσμικῆς πραγματικότητας πού
κινεῖται σέ μια διαλεκτική διελκυστίνδα λόγου καί
ἀλόγου, πίστεως καί γνώσεως, πτώσεως καί ἀνόδου.
Ἐν τούτοις ἐμφανίζονται ἀπόλυτα πεπεισμένοι γιά
τίς δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου νά ὑπερβεῖ τό τραγικό
του ἀδιέξοδο. Ὁ Βασίλειος, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη Μέγας, ὁ
ἀσκητής μοναχός, ὁ ὁποῖος δέν διέκοψε ποτέ τίς
σχέσεις του μέ τό διάσημο σοφιστή καί δάσκαλο τῆς
ρητορικῆς Λιβάνιο, ὁ ὁποῖος ἔστειλε πάντα σ' αὐτόν
μαθητές ἀπό τήν Καππαδοκία γιά νά ὀλοκληρώσουν
τίς σπουδές του, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη σέ μεγαλόπνοο
ἐκκλησιαστικό ἡγέτη, εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος
θωρακισμένος μέ τήν πλούσια ἑλληνική του παιδεία
θα συλλάβει τήν ἀναγκαιότητα τοῦ διαλόγου μέ τήν
κυρίαρχη στόν ἑλληνορωμαϊκό κόσμο ἑλληνική
φιλοσοφία, ἀλλά θα σχεδιάσει καί θα προβάλλει
κριτήρια τοῦ διαλόγου αὐτοῦ. Ὁ Γρηγόριος ὁ
Θεολόγος θα ἀναδειχθεῖ σέ κατ' ἑξοχήν κορυφαῖο
συστηματικό Θεολόγο, ὁ ὁποῖος θα προβεῖ σέ μιὰ
σωτηριολογική ἀξιολόγηση τῶν δύο κόσμων καί
θωρακισμένος καί ἐξοπλισμένος μέ μιὰ βαθεῖα
χαρισματική πνευματική προσωπική ἐμπειρία, μέ τήν
ἐμβριθῆ ἑλληνική του παιδεία, μέ τήν τέλεια
καλλιέπεια καί πληρότητα καί τοῦ ποιητικοῦ λόγου

του θα αναπτύξει και θα καταγράψει τη συστηματική θεολογική έρμηνεία της νέας πίστεως, στον ευαίσθητο και επικίνδυνο χώρο της Τριαδολογίας και Χριστολογίας με κορυφαίο επίτευγμα τους 5 θεολογικούς λόγους. Ο Ίερός ό Χρυσόστομος, κήρυκας αὐθεντικός ενός «θεολογικοῦ, θά λέγαμε, ρεαλισμοῦ» με τήν κηρυγματική προβολή τής έρμηνείας και τής βιώσεως ἀπό τους πιστούς τής χριστιανικῆς ἀληθείας, ὄχι μόνο δέ θα ἀρνηθεῖ τήν οἰκειότητα Χριστιανισμοῦ και Ἑλληνισμοῦ, ἐκεῖ ὅπου αὐτή πράγματι ὑπάρχει, ἀλλά θα ἀναζητήσῃ τή βαθύτερη συγγένεια, γιά τή σαφέστερη θεολογική ἀνάδειξη τής ἀλήθειας τής χριστιανικῆς πίστεως ἐφαρμοζόμενης στή ζωή τῶν πιστῶν.

Ἡ σημερινή έορτή τῶν γραμμάτων και τής παιδείας προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία, ὅταν ἡ ἀναφορά στις τρεῖς αὐτές ἐξαιρετικές προσωπικότητες δέν ἀποτελεῖ συνέχεια μιᾶς τυπικῆς παραδόσεως, δέν περιορίζεται στον ὕμνο τοῦ παρελθόντος, ἀλλά ἐμφορεῖται ἀπό ἕνα ἀληθές και εἰλικρινές πνεῦμα μαθητείας, ἱκανό νά μᾶς ὀδηγήσῃ στό σκοτεινό και πολυδαίδαλο παρόν και νά χαράξῃ τὸ μέλλον. Εἶναι ἀδιαμφισβήτητο, ὅτι οἱ τρεῖς Ἱεράρχες δέν ὑπῆρξαν παθητικοὶ θεατῆς τῶν προκλήσεων τής ἐποχῆς τους, δέν ὑπῆρξαν ἱστορικοί σχολιαστῆς γεγονότων, δέν ὑπῆρξαν θεωρητικοὶ δάσκαλοι ἑνός συστήματος ἰδεῶν. Τέθηκαν οἱ ἴδιοι μπροστά και ἀντιμετώπισαν οἱ ἴδιοι συγκεκριμένα προβλήματα και με τήν πολύπλευρη παιδεία τους, τὸ ἦθος τους, τή

δύναμη τοῦ λόγου καὶ τὴ ρομφαία τοῦ πνεύματός τους κατέδειξαν τὴ δύναμη τῆς ἀλήθειας. Κατέδειξαν ἀκόμα μιὰ φορά, ὅπως καὶ ὁ Σωκράτης στὸν καιρὸ του, ὅτι ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι μέγεθος ἀριθμητικό. Ἡ ἐπαλιθευσιμότητα τῆς ἀλήθειας συναρτᾶται καὶ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐσωτερικὴ τῆς δύναμη. Εἶναι αὐτὴ ποὺ τῆς χαρίζει τὴ διαχρονικότητα καὶ τὴν οἰκουμενικότητα, μιὰ διαχρονικὴ οἰκουμενικότητα ποὺ ἀσφαλῶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποκομμένη ἀπὸ τὴν καθολικότητα. Τὸ βέβαιο εἶναι, ὅτι οἱ τρεῖς μεγάλοι Ἱεράρχες τοῦ δ' αἰῶνα ὁδήγησαν τὰ δύο ξεχωριστὰ καὶ μοναδικὰ μεγέθη, τὸ Ἑλληνισμὸ καὶ τὸ Χριστιανισμὸ σὲ μιὰ ἐκλεκτικὴ προσέγγιση, ὑπερβαίνοντας ἐν πολλοῖς τὴν ἔνταση τοῦ μεταξύ τους χάσματος μὲ τὴ βαθεῖα δημιουργικὴ τους σκέψη. Ἐάν μιλήσουμε γιὰ ἐκχριστιανισμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, αὐτὸς θὰ ἦταν μιὰ ἄρνηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἦταν μιὰ μεταμόρφωση, στὴν ὁποία τὰ βασικὰ ἐρωτήματα καὶ ἐνδιαφέροντα ἱκανοποιήθηκαν μὲ ἀπαντήσεις ποὺ δὲν ἦταν πιά ἑλληνικές, σὲ καίρια κοσμολογικὰ καὶ ὄντολογικὰ ἐρωτήματα. Ἡ διὰ τῆς προσεγγίσεως ὑπέρβασις συνιστᾶ ἀσφαλῶς μέγιστο ἐπίτευγμα, τὸ ὁποῖο διανοίγει νέους ὀρίζοντες, ὅταν μὲ πνεῦμα μαθητείας μπορεῖ νὰ λειτουργεῖ ὡς τύπος καὶ ἀναλογικὸ παράδειγμα γιὰ τὴ Θεολογία, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πράξη τῆς Ἐκκλησίας ποὺ προσλαμβάνει τὸν κόσμον χωρὶς νὰ ἐκκοσμικεύεται, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ.

Βιώνοντας ἀληθινὰ στὴ ζωὴ τους τὸ μυστήριον τοῦ ἑνανθρωπίσαντος Λόγου καὶ μοναδικὰ τὴν ἐμπειρία τῆς πίστεως, ἀνατόμοι τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι τῆς ἐποχῆς τους καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἑλληνικῆς τους παιδείας, κατόρθωσαν νὰ ὑπερβοῦν τὴ δυναμικὴ τῆς αὐτοπεριχαράκωσης ποὺ τότε καὶ σήμερον ἀναπτύσσεται στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀλαζονείας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἀπέναντι σὲ τάσεις ἀπομονωτικὲς καὶ ἀποκλειστικὲς, ἀπέναντι στὴν ἀνασφάλεια τῆς αὐτάρκειας καὶ τῆς ἐσωστρέφειας ἐπέλεξαν συνειδητὰ μὲ τὴ ζωὴ τους καὶ τὸ ἔργον τους τὴν ὑπέρβαση, ἔχοντας συνείδηση τῆς οἰκουμενικότητος τοῦ σωτηρίου χριστιανικοῦ μηνύματος καὶ βεβαιότητα γιὰ τὴν καθολικότητα τῆς ἀλήθειας του. Κατέδειξαν, ὅτι τὸ ἄλλο τὸ φοβᾶσαι, ὅταν δὲν ἔχεις ἢ ἀμφιβάλλεις γιὰ τὴ δική σου ταυτότητα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ δύο κόσμοι προέβαλαν διαφορετικὸ κοσμοεἶδωλον καὶ κατὰ συνέπεια ἦσαν ριζικὰ διαφορετικοί. Στὴν ἀφετηρία ἢ συνύπαρξη ὑπῆρξε πιὸ δύσκολη, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ἀναπόφευκτη. Ἐὰν ρωτήσουμε τὸ θεμελιώδες ἐρώτημα, τὸ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀπέναντι στὴν ἑλληνικὴ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον στατικότητα, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος θὰ δώσει τὴ μεγαλειώδη ἀπάντησιν, ὅτι ἄνθρωπος εἶναι «ζῶον ἐνταῦθα οἰκονομούμενον καὶ ἄλλαχού μεθιστάμενον καὶ πέρασ τοῦ μυστηρίου τῆ πρὸς Θεὸν νεύσει θεοούμενον». Δηλ. ὁ ἄνθρωπος ἔχει ζωὴ μέσα στὸν

παρόντα κόσμος καὶ ἐδῶ οἰκονομεῖ τὰ τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ διαρκῶς πρέπει νὰ μεθίσταται, νὰ μεθίσταται ἄλλου. Καὶ αὐτὴ ἡ μετάστασις εἶναι ἓνα μυστήριον ποῦ μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ.

Ἀπέναντι στοῦ διαφορετικοῦ καὶ τοῦ ξένο ἢ ἑλληνικὴ ἀποκλειστικότητα ἐντρομὴ ὑπεραμύνεται ἀπὸ παλιά μὲ τὴ φράση «πᾶς μὴ ἕλλην βάρβαρος», γιὰ νὰ διαφυλάξει τὴ φυλετικὴ καθαρότητα καὶ ὑπεροχή. Ἀκόμα καὶ στὴ γνωστὴ φράση τοῦ Ἰσοκράτη, «οἱ τῆς ἡμετέρας παιδείας ἕλληνες εἰσὶν» ἢ ὑπαρξιακὴ ἀποκλειστικότητα ἐπιζητεῖ τὴν κατοχύρωσίν της καὶ τὴν ἐπιβίωσίν της, προσδιορίζοντας ἀπλᾶ τὴν παιδεία ὡς κριτήριον ὅμως μιᾶς ἀξιολογικῆς ὑπεροχῆς. Στὴ χριστιανικὴ σκέψη, στὴ σκέψη τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου, ἢ ἀφετηρία εἶναι διαφορετικὴ: «πᾶσι (γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους) μία τοῖς ὑψηλοῖς πατρίς, πᾶσι γένος ἐν ... (ὅλοι ἀνήκουμε στοῦ ἴδιου γένος)». Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπισημαίνει καὶ μᾶς καλεῖ νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι ἐὰν δοῦμε στοῦ δρόμο ἓνα ζῶον λαβωμένο, τὸ σηκώνουμε καὶ τὸ περιθάλλουμε καὶ δὲ ρωτᾶμε «τίνοσ ἐστὶ. Πολλῶ μᾶλλον -τονίζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος- ἀνθρώπον οὐ δεῖ περιεργάζεσθαι τίνοσ ἐστίν. Τοῦ Θεοῦ ἐστίν, κἂν Ἑλλήν ἢ, κἂν Ἰουδαῖος», τοῦ Θεοῦ ἐστίν. Καὶ αὐτός ὁ Θεός, ὁ ἓνας Θεός εἶναι ὁ «πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν ...».

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἢ ἑλληνικὴ ἐσωστρέφεια ἐμφανίζεται ἐκ νέου στοῦ πρόσωπο τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτη, τοῦ αὐτοκράτορα, «εἰς τὰ

μάλιστα ἑλληνισμῶ χαίροντος καὶ τοὺς χριστιανοὺς ὑπερφυῶς μισοῦντος», ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Σωζομενός. Ἐνῶ ὁ Ἰουλιανὸς μὲ αὐτὴ τὸ ἀπέλπιδα ἐγχείρημα προσπάθησε νὰ μειώσῃ τὸ διαλεκτικὸ ἐξοπλισμὸ τῶν Χριστιανῶν, στὰ χριστιανικὰ περιβάλλοντα εἶχε καταστειῖ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον συνειδητό, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία καὶ διανόηση, ὁ ἀξιακὸς χῶρος ποὺ αὐτὴ δημιούργησε, τοῦλάχιστον σὲ συγκεκριμένες πτυχές της, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοιολογικὸς πλοῦτος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας μποροῦσαν νὰ ἀποτελέσουν λυσιτελεῖ ὀχήματα γιὰ μιὰ δόκιμη ἐκφορὰ τοῦ μηνύματος τῆς δικῆς τους ἀλήθειας. Ἐγινε συνειδητὸ ὡς ἀναγκαιότητα πλέον, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ σοφία καὶ γλῶσσα δὲν ἀποτελοῦσε τὸ ἀντίπαλον δέος ἀλλὰ παρεῖχε τὴ δυνατότητα γιὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκφραση καὶ τελεσφόρο καταγραφή τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος. Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς τυχαῖο, ὅτι στὶς θεολογικὲς ἀντιπαραθέσεις τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴν ἐρμηνεία ἢ τὴ διατύπωση τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας χρησιμοποιήθηκαν καθιερωμένοι στὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὅροι ποὺ ὅμως εἶχαν τὴν κυριολεκτικὴ τους ἀναφορὰ στὸν ἄνθρωπο ἢ τὸν κόσμο, ἀλλὰ ὄχι καὶ στὸ ἐπέκεινα ἀπὸ κάθε ὑλικὴ πραγματικότητα τριαδικὸ Θεὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀποζητά μερίδιο ἀπὸ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ κληρονομιά ὅταν γράφει πρὸς τὸ Σταγείριο: «Ἀττικὸς σὺ τὴν παιδείωσιν; Ἀττικοὶ καὶ ἡμεῖς».

Τὰ βήματα ὅμως τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὑπῆρξαν

οὐσιαστικώτερα. Ὁ Μ. Βασίλειος μᾶς συνιστᾷ νά διαβάζουμε τά ἔργα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Θεόγνιδος, τοῦ Προδίκου, ἀκόμα κι ἂν ὁ ἴδιος μέ τίς ἀναφορές του στα ἀρχαῖα κείμενα ἀνασημασιοδοτεῖ τό περιεχόμενό τους μέ βάση τίς προσλαμβάνουσες παραστάσεις καί τίς διανοητικές ἀναφορές ἑνός χριστιανοῦ ἀναγνώστη. Μᾶς καλεῖ νά μιμηθοῦμε τή ζωή καί τίς πράξεις τοῦ Περικλῆ, τοῦ Σωκράτη καί τοῦ Εὐκλείδη ὡς παραδείγματα βίου. Καί «... ποιηταῖς καί λογοποιοῖς καί ρήτορσι καί πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμιλητέον», ἐάν πρόκειται νά προκύψει ὠφέλεια. Ταυτόχρονα δέ ἀνέλαβαν μιᾶ συστηματική πρωτοβουλία ἑνὸς ἐποικοδομητικοῦ διαλόγου γιὰ τὴν προσέγγιση τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο καί τὸν κόσμο μέ τὴν πνευματικὴ κληρονομιά τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κάτι ποὺ στὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἦταν αὐτονόητο. Ἡ ἐξαιρετικὴ αὐτὴ πρωτοβουλία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν εἶχε μὲν ὡς ἀφετηρία τὸ περὶ Θεοῦ ἐρώτημα τῶν θεολογικῶν ἀντιπαραθέσεων τοῦ Δ΄ αἰώνα, ἀλλὰ εἶχε καί μιᾶ ἐμμονὴ στὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἓνα ἐρώτημα ἀρρήκτως συνδεδεμένο ἀπὸ μιᾶ ἀνάλογη προσέγγιση τοῦ ἐρωτήματος περὶ τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου. Ὑπερψωθέντες καί ὑπεράνω τῶν αὐτονοήτων ἀντιπαραθέσεων οἱ τρεῖς Ἱεράρχες εἰσηγήθηκαν τὴν κατὰ τό δυνατὸν πρόσληψη τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας μαζί μέ τὸν πολιτισμό του. Ἡ πρόταση αὐτὴ ἀπετέλεσε γι’

αὐτοὺς ἓνα ἀναγκαῖο καὶ ἐπιβεβλημένο καθῆκον, ὄχι
γιατὶ ἡ ἀκτινοβολία τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἦταν
οἰκουμενική, ἀλλὰ γιατί ἔτσι διείδαν στὴν ἐποχὴ τους
τὴν κύρια ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας, μιὰ ἀποστολὴ
διαχρονικὴ σὲ ὅλες τὶς περιόδους τῆς ἱστορικῆς της
πορείας, ἰδιαίτερα ἀπὸ τότε πού ἡ ἀντίληψη τοῦ
Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου ὑπερίσχυσε αὐτῆς
τοῦ Πέτρου. Ἡ πρόσληψη αὐτὴ δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς
ὀπουρτονιστικὴ ἢ συγκυριακὴ, ἀλλὰ ἦταν μιὰ
ἐνσυνείδητη διαδικασίᾳ ἐκλεκτικῆς ἀποδοχῆς τῆς
ἑλληνικῆς πνευματικῆς κληρονομιάς στὸν κορμὸ τῆς
χριστιανικῆς διδασκαλίας γιὰ τὴ σχέση Θεοῦ, κόσμου
καὶ ἀνθρώπου. Παρότι πρωταρχικὸς στόχος
παραμένει ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἐν τούτοις
«οὐκ ἄχαρι γε μην οὐδέ τὴν θύραθεν σοφίαν
περιβεβλησθαι, οἷον τινὰ φύλλα σκέπην τε καρπῶ
καὶ ὄψιν ἄωρον παρεχόμενα».

Αὐτὸ ὅμως πού σήμερα γιὰ πολλοὺς φαίνεται
αὐτονόητο δὲν ὑπῆρξε αὐτονόητο γιὰ τὴν ἐποχὴ τῶν
Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἀποτελεῖ ἀπαίτηση τῆς ἱστορικῆς
ἀκρίβειας νὰ ὑπομνησθεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ στὸ
χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καλλιεργήθηκαν στάσεις
ἐσωστρέφειας καὶ φονταμενταλισμοῦ. Ὁ ζῆλος γιὰ
τὴν προάσπιση τῆς πίστεως ὁδήγησε πολλές φορές σὲ
ἀκραῖες συμπεριφορὲς φανατισμοῦ, μακρὰ ἀπὸ τὴν
ἀνδρεία τοῦ μαρτυρίου καὶ τὴν παρησιία τῆς
ὁμολογίας. Πολλαπλὰ εἶναι τὰ παραδείγματα
καταστροφῆς θρησκευτικῶν μνημείων, ἀγαλμάτων
καὶ Ναῶν τῆς ἀρχαίας Θρησκείας καὶ ὁ

ἀκρωτηριασμός τῆς Ὑπατίας ἀπό ὄχλο
φανατισμένων Χριστιανῶν. Ἀκόμα καί τό διάταγμα
τοῦ Ἰουστινιανοῦ τό 529, τό ὁποῖο ἀπαγόρευσε τή
λειτουργία τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν τῶν Ἐθνικῶν
πού ἀπομάκρυνε ἀπό τήν Ἀθήνα σημαντικούς
διδασκάλους τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, κυρίως
νεοπλατωνικούς, πού ἐπέφερε ἕνα ἰσχυρό πλήγμα
στήν Ἀθηναϊκή πνευματική ζωή ἀποτελεῖ τόν στ'
πλέον αἰῶνα ἕνα δεῖγμα γιά τή διάρκεια αὐτῆς τῆς
ἐντασης.

Παράλληλα καί στό χῶρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς
γραμματείας ἡ ἀρχαία σοφία δέν ἀξιολογεῖται
πάντοτε θετικά, οὔτε «ὡς ὑπόβαθρον τῆς κατὰ
Χριστόν σοφίας». Ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς
προβάλλουν ἔντονα τήν ἑτερότητα Χριστιανισμοῦ καί
Ἑλληνισμοῦ. Μὲ αὐτή τήν ἀφετηρία ἕνας διάλογος
καί κατὰ πολὺ περισσότερο ἢ ὁποιαδήποτε
προσπάθεια συνάντησης δέν ἔχουν προοπτική.

Χαρακτηριστικό τὸ ἐρώτημα τοῦ Τερτυλλιανοῦ: «Τὶ
κοινὸ ἔχει ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἡ Ἀκαδημία
καὶ ἡ Ἐκκλησία, οἱ ἔθνικοὶ καὶ οἱ Χριστιανοί;».

Καταδικάζεται καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ περιέργεια τῆς
ἀναζήτησης, ἀφοῦ ὑπάρχει ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Καταδικάζεται ἡ ὁποιαδήποτε ἔρευνα, ἀφοῦ ὑπάρχει
ἡ πᾶσα ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου. Στό τέλος ὁ ἄλλος
παραμένει ὁ ξένος, ἐνῶ ὁ ξένος μεθίσταται συχνὰ σὲ
ἐχθρό.

Ἡ στάση ὅμως τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν συνιστᾷ ἀλλαγὴ
παραδείγματος καὶ τὸ παράδειγμα ἔχρηζε καὶ χρήζει

ἀναλογιῶν. Μὲ τὸν ὑπερβατικὸ διαλογισμὸ τους ποὺ δὲν ἀπέκλεισε καὶ τὴν υἰοθέτηση καὶ ἐπιμελῆ καλλιέργεια τεχνικῶν τῆς ἑλληνικῆς ρητορικῆς προκειμένου νὰ καταστήσουν περισσότερο κατανοητὴ τὴ χριστιανικὴ κοσμοεικόνα καθιστώντας τὸ λόγο τους περισσότερο πειστικὸ, κατέδειξαν στὴν πράξη τὸ ἀδιέξοδο τῶν ἀποκλειστικῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν τάσεων ἐσωστρέφειας καὶ ἀπομόνωσης.

Ἀνέδειξαν τὴν οἰκουμενικότητα τοῦ χριστιανικοῦ λόγου ποὺ ὄχι μόνο διαλέγεται καὶ καταφάσκει στὸ μέτρο τοῦ ἐφικτοῦ τὴν ἑτερότητα, ἀλλὰ τὴν ἀναδεικνύει ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς χριστιανικῆς ταυτότητας. Ἐδειξαν καὶ ἐμαρτύρησαν καὶ μάλιστα μπροστὰ στὸν ὀγκόλιθο τῆς ἑλληνικῆς κληρονομιάς, ὅτι οἱ γνήσιοι Χριστιανοὶ δὲν εἶναι γνήσιοι, γιατί αὐτοαποκαλοῦνται ὡς γνήσιοι, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι πολῖτες τῆς Οἰκουμένης, ἀνοικτοὶ στὸ ἱστορικὸ εἶναι καὶ γίνεσθαι τοῦ κόσμου.

Ἡ Οἰκουμενικότητα, ἕνας ὅρος ἐνίοτε καὶ ἀρνητικὰ φορτισμένος στὸ ἐσωτερικὸ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν ἀποτελεῖ μιὰ ἀπλῆ διάσταση τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος, ἀλλὰ ἡ ταυτότητά του. Ὁ σύνδεσμος δὲ εἶναι τόσο στενός, ὥστε ἡ χαλάρωση τῆς οἰκουμενικῆς συνειδήσεως καὶ προοπτικῆς νὰ σηματοδοτεῖ ἀλλοίωση τῆς ἴδιας τῆς ταυτότητας. Παράλληλα, ὅταν ἡ οἰκουμενικότητα δὲ συνιστᾷ τὴν οὐσία καὶ τὴ φυσικὴ ἐνέργεια τῆς χριστιανικῆς ταυτότητας, ἀλλὰ ἐξυπηρετεῖ τεχνητὰ ὑστερόβουλους σκοπούς, κυρίως ὅταν εἶναι

ἀποκομμένη ἀπὸ τὴν καθολικότητα τῆς πίστεως, τότε ἐπίσης ἐξυφαίνεται καὶ σηματοδοτεῖται ἡ ἀλλοίωσις ὡς ἔνδειξη παρακμῆς.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ τόπος τῆς φανερώσεως τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν κόσμον. Εἶναι ἡ περιοχὴ τῆς καινῆς κτίσεως ποὺ δὲν ἐκτείνεται μόνο, κατὰ τὸν Ἰωάννη Χρυσόστομο «πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης», ἀλλὰ καὶ «πανταχοῦ τῶν χρόνων». Ἡ οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας θεμελιώνεται στὸ Χριστὸ ποὺ προσέλαβε στὴν ὑπόστασή του ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησία οἰκοδομεῖ τὴν οἰκουμενικότητά της, ἡ ὁποία δὲν ἐξαντλεῖται στὴν ἐξάπλωσή της σὲ ὀλόκληρη τὴν Οἰκουμένη, δηλ. στὴν ὀριζόντια διάσταση τῆς παγκοσμιότητας, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνει καὶ προϋποθέτει τὴν κάθετη διάσταση τῆς ἀναλλοίωτης ἀδιάκοπης διατήρησής της μέσα στὸ χρόνο, δηλ. τὴ διαχρονικότητα. Ἡ Οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας βιώνεται ταυτόχρονα ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχες ὡς πνευματικὸ χάρισμα καὶ ἄθλημα. Εἶναι ἡ βάση τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ποὺ πραγματώνεται μὲ τὴν παρουσία τοῦ πνεύματός Του καὶ τὴν οἰκειοποίηση τοῦ θελήματός του. Εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸ Γρηγόριο Θεολόγο «ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις». Γι' αὐτὸ ἀνάλογοι στεναγμοὶ ἀναπηδοῦν ἀπὸ τοὺς ἁγίους, ὅταν προσεγγίζουν θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας. «Διὰ τὴν οἰκονομίαν

τῶν πολλῶν», δηλ. γιὰ τὴ σωτηρία τους, κατὰ τὸ Μ. Βασίλειο. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου: «Οὐ γὰρ νικῆσαι ζητοῦμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελφούς, ὧν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα». Ἡ Ἐκκλησία προσλαμβάνει τὸν κόσμον καὶ δὲν ἐκκοσμικεῦεται ἀπὸ αὐτόν. Ὑπὸ τὴν ἔννοια αὐτὴ ἡ οἰκουμενικότητα δὲν εἶναι εὐθύνη ἑνός, ἀλλὰ εὐθύνη καὶ χρέος τοῦ καθενός. Κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο, τὸ αἶτημα τῆς Κυριακῆς προσευχῆς, νὰ ἔλθει ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ «ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» ἐκφράζει κατ' ἐξοχήν τὸ οἰκουμενικὸ ὄραμα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου ἡ ἀναίμακτος θυσία προσφέρεται «ὑπὲρ τῆς Οἰκουμένης», «ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου», «ὑπὲρ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως», χωρὶς διακρίσεις καὶ διαχωρισμοὺς φύλου, φυλῆς, γλώσσας, ἐθνικῆς καταγωγῆς. Ὁ κτιστὸς ἄνθρωπος ὡς λειτουργὸς καὶ ἱερέας τῆς κτίσεως προσάγει τὰ τίμια δῶρα γιὰ τὸν ἐξαγιασμὸ ὅλης τῆς συμπαντικῆς κτιστῆς πραγματικότητος. Τὸ μήνυμα τῆς σωτηριώδους ἀληθείας, ὅπως τὸ ἐβίωσαν καὶ τὸ ἐξέπεμψαν οἱ τρεῖς Ἱεράρχες δὲν εὐρίσκεται καὶ δὲν δημιουργεῖ στεγανά. Ἐκτείνεται ὡς ἡ ἀπροϋπόθετη ἀγάπη, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὰ σχήματα, τοὺς φραγμούς, τοὺς περιορισμοὺς καὶ τὶς διακρίσεις τοῦ κόσμου τούτου. Ὅπου ἀντίθετα κυριαρχεῖ ἡ ἐσωστρέφεια καὶ ἡ αὐτοπεριχαράκωση, ἐκεῖ ἐλλεῖπει ἡ ἀγάπη, δηλ. ὁ

Θεός. Τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ δέν ὑπερέβη μόνο τήν
Ιουδαϊκή ἀποκλειστικότητα καί ἀλλαζονεία, ἀλλά
σείει συθέμελα τή χριστιανική αὐτοδικαίωση ὅταν
ἀκούει κανείς τή φωνή τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
Ὑπάρχουν αὐτοί πού τούς θεωροῦμε ἡμέτερους, γιατί
εἶναι βαπτισμένοι. Ἀλλά πολλοί ὅμως ἀπό τους
ἡμετέρους «οὐ μεθ' ἡμῶν εἰσιν», γιατί ὁ βίος τους
τούς «ἀλλοτριοῖ» καί τούς ἀποκόπτει ἀπό τό κοινό
σῶμα. Κατά τόν ἴδιο τρόπο ὑπάρχουν καί ἐκεῖνοι πού
εἶναι ἔξω ἀπό μᾶς, δέν ὀνομάζονται καί δέν εἶναι
Χριστιανοί, ἀλλά μέ τόν τρόπο τῆς ζωῆς τους καί «τό
ἔργον ἔχοντες», κατορθώνουν τήν πίστη καί τά ἔργα
τῆς πίστεως καί «δέονται τοῦ ὀνόματος».

Αὐτή ἡ πορεία ἀπό τήν ἀποκλειστικότητα πρὸς τήν
οἰκουμενικότητα, αὐτό τό ἱερό καταπίστευμα καί ἡ
ἱερά παρακαταθήκη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν,
σηματοδοτεῖ τή δυναμική διαχρονική παρουσία τῆς
χριστιανικῆς ἀλήθειας στόν κόσμο. Ἀσφαλῶς ἡ
Οἰκουμενικότητα τῆς ἀλήθειας σέ καμιά περίπτωση
δέν αἶρει τή μοναδικότητα τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ: «Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ
ἀνθρώπου, ἄνθρωπος Ἰησοῦς». Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες
ἐθεώρησαν τήν οἰκουμενικότητα ὡς κεντρικὸ
οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς διδασκαλίας τους, τῆς ἐν
Χριστῷ πίστεως καί τῆς ἐν Χριστῷ ἐλπίδος, δεδομένου
ὅτι εἶχαν καί βαθειὰ τήν πεποίθηση, ὅτι ὁ
χριστιανικός λόγος δέν ὑποστηρίζει οὔτε τό στεγανό,
οὔτε τό στατικό, οὔτε τό ἀκίνητο, ἀλλά καλεῖ σέ
ἀδιάκοπη ὑπέρβαση καί δημιουργική ἀνανέωση.

Ὅλος ὁ κόσμος πορεύεται πρὸς τὸ κοινὸ ἐσχατολογικὸ σημεῖο τῆς ὀγδόης ἡμέρας τῆς δημιουργίας, ὅταν θὰ λάμψει ἡ δόξα τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος θὰ γεύεται τὴ μακαριότητα τῆς θείας κοινωνίας, «ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς κατὰ πάσης τῆς Οἰκουμένης», κατὰ τὸ Μ. Βασίλειο. Ἡ ἀνακεφαλαίωση τῶν πάντων ἐν Χριστῷ, εἶναι ἡ ἔνωση τῶν πάντων μὲ τὸ Χριστό, ὅταν κατὰ τὸ λόγον τῆς Γραφῆς ὁ Χριστός θὰ εἶναι «τά πάντα ἐν παῶσιν». Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, τὴν ἐποχὴ τῶν ποικίλων ἀντιθέσεων, τὴν ἐποχὴ τῆς παγκοσμιοποίησης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνικισμῶν, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν λείπει ἡ σύγχυση τῆς πανσπερμίας, ἡ ἀπαξίωση τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ ὁ πλουραλιστικὸς σχετικισμὸς, οἱ οἰκουμενικὲς θεωρήσεις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀποκτοῦν ἐπικαιρότητα, στὸ μέτρο ποὺ βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους στὴ μεταξύ τους καταλλαγή καὶ στὸ μέτρο ποὺ καταδεικνύουν τὴν προφητεία γιὰ τὴ σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν ὡς ψευδῆ. Ἡ ἀνυπέρβλητη ἐσωτερικὴ δυναμικὴ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ νέου παραδείγματος ποὺ αὐτοὶ προσφέρουν ἀποτελεῖ ἐλπίδα γιὰ τὸ σύγχρονο κόσμον. Ἡ ἀγάπη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ἢ προσλαβοῦσα διὰ τοῦ Λόγου, τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν προβάλλεται ὡς ὁ ἀληθὴς τρόπος κοινωνίας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀλαζονικὴ ἀποκλειστικότητα, ἡ ἐσωστρέφεια καὶ ἡ περιφρόνηση τοῦ ἄλλου πιστοποιοῦν ἔλλειμμα ἀγάπης. Τότε ὁ ἄλλος δὲν εἶναι ἀπλᾶ ὁ διαφορετικὸς, ἀλλὰ εἶναι ὁ ξένος, ὁ ὁποῖος προκαλεῖ φόβον καὶ

ἀνασφάλεια. Ἡ ξενοφοβία συγκροτεῖ κλειστὲς κοινωνικὲς ομάδες, οἱ ὁποῖες ὑποβλέπουν ἢ μίᾱ τὴν ἄλλη. Μία ἀπονεκρωμένη Θεολογία ἢ μίᾱ ἀπονεκρωμένη στήν Ἱεραρχία καί στό ποιμνιό της Ἐκκλησία ἀποζητᾶ ἢ ἐκλιπαρεῖ γιά τὴν κρατική προστασία, γιατί μόνον ἔτσι ἀντιλαμβάνεται, ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσει, ἀπέναντι στήν ἀντίθεσή της μέ τό διαφορετικό.

Δέν ἔχει σημασία νὰ ἀνήκει κανεῖς στή σχολή τῆς Ἀλεξάνδρειας ἢ στή σχολή τῆς Ἀντιόχειας ἢ σέ ὁποιαδήποτε ἄλλη σχολή στή νεώτερη βιβλική Ἑρμηνευτική. Σημασία ἔχει νὰ εἶναι κανεῖς ἰκανὸς νὰ ἀναζητᾶ καί νὰ συλλαμβάνει, ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος «τὸ ἀπόθετον κάλλος τῆς ἀλήθειας, εἴσω παρακύψας, διασχὼν τὸ γράμμα», εἰσχωρῶν στό βάθος ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Πνεύματος. Τό ὄνομα, οἱ λέξεις δέν ἔχουν πραγματική ὄντολογική σχέση μέ τό πράγμα. Τό ὄνομα ἔχει ἀναλογία πρὸς τό πράγμα, κατὰ τὸν Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο. Θά περάσουν αἰῶνες γιά νὰ ὀργανωθεῖ σέ σύστημα ἢ ἀποψη αὐτή μέ τὸν G. Moore καί τό L. Wittgenstein καί τους ἄλλους πρωτεργάτες τῆς ἀναλυτικῆς φιλοσοφίας καί τῆς φιλοσοφίας τῆς γλώσσας πού θέλει ἀναλογία μεταξύ σημαίνοντος καί σημαινομένου. Στόχος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἐμπειρίας εἶναι τό «πλέον», τὸ πλέον τῆς ἀλήθειας. Ὅταν τὸ πλέον ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται, τότε ἴσως ἐννοήσει κανεῖς βαθύτερα, τὸ τί σημαίνει, ἢ πρόνοια καί ἢ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά ὅλη τὴν Οἰκουμένη, ὅπου ἢ

σχετική αφήγηση μέ πρωταγωνιστή τόν Ἰωνᾶ δέν στοχεύει νά ἀπορρίψει τήν αὐτοσυνειδησία τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλά νά τόν ἀπεγκλωβίσει ἀπό μία ἀπόλυτη καί στεγανή ἀποκλειστικότητα ἄκρως ἐπικίνδυνη. Τό τὶ σημαίνει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς συνομίλησε μέ τή Σαμαρείτιδα, ἐθεράπευσε τή Χαναναία, ἐθαύμασε τήν πίστη τοῦ Ρωμαίου Ἑκατοντάρχου, τόνισε τήν εὐγνωμοσύνη τοῦ Σαμαρείτη λεπροῦ καί χρησιμοποίησε τὸ πρόσωπο τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη ὡς θεμελιώδη παραδειγματικὸ τύπο γιὰ τὴ νέα διάσταση τῆς ἀγάπης πού ἐκήρυξε. Τότε, ἴσως τότε, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ πλείονος καί ὑπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ Πνεύματος ἀπορρίψει κανεῖς τὶς ἀποκλειστικὲς θεωρήσεις καί ἀγκυλώσεις στὴ θεολογικὴ κατανόηση τῶν ἄλλων Θρησκευτῶν, πού σὲ καμιὰ περίπτωση ὅμως δέν μποροῦν νά ἀποδομοῦν τὸ θεάνθρωπο Χριστὸ προβάλλοντας τὴ μεταφορικὴ ἔννοια τῆς ἐνσάρκωσης στὰ πλαίσια τῆς ἰσοπεδωτικῆς θεώρησης τοῦ θρησκευτικοῦ πλουραλισμοῦ. Ὅλες αὐτὲς οἱ θεωρήσεις ἀποτελοῦν καί ἐκπέμπουν ἀσφαλῶς κραυγὴ ἀγωνίας στὸ ἐγχείρημα τῆς ἀνίχνευσης τοῦ μυστηρίου τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἄλλωστε πᾶσα ἡ κτίσις μεταλαμβάνει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐνῶ ἡ θεία ἐνέργεια οὐσιώνει, ζωοποιεῖ καί θεώνει τὰ ὄντα κατὰ τὴ δεκτικότητά τους. Ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ δέν ἔπαψε νά περιβάλλει τὸ σύμπαν, νά ἀκτινοβολεῖ, νά φωτίζει τόν κόσμο καί «πάντα ἄνθρωπο ἐρχόμενον» στόν κόσμο, νά ἐλκύει τὰ πάντα στό χῶρο τῆς ἀγάπης Του.

Εἶναι ὁμως προφανές, ὅτι ἡ Οἰκουμενική Θεολογία τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν καλεῖ τὴ σύγχρονη Θεολογία νὰ διαλλαγεῖ καὶ νὰ καταλλαγεῖ πρῶτα μὲ τὸ ἑαυτὸ της, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ διαλλαγεῖ καὶ καταλλαγεῖ οὐσιαστικώτερα καὶ μὲ τὰ ἄλλα Θρησκευματα.

Ἐκεῖνοι μᾶς προσφέρουν ἓνα ἀσφαλές ἔρεισμα τῆς ὀρθόδοξης συμβολῆς στὶς σύγχρονες θεολογικὲς προκλήσεις μὲ κατευθυντήριο ἄξονα, ἀναλογικὸ παράδειγμα καὶ τύπο τῆ θετικῆ ἐπιλεκτικῆ τους στάση στὴ δική τους πρόκληση, στὴ δική τους ἐποχή.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἦλθε στὴν πόλη τῆς Ἀθήνας γιὰ νὰ κηρύξει τὸν ἐσταυρωμένο καὶ ἀναστάντα Ἰησοῦ Χριστό. Δέ δίστασε ὁμως βλέποντας τοὺς βωμούς τῶν Ἀθηναίων στους Θεοὺς τοὺς καὶ στὸν ἄγνωστο Θεό, νὰ τοὺς πεί στὸν Ἄρειο Πάγο, ὅτι εὐσεβοῦν. Ἡ ὑπέρβαση τῆς ἀποκλειστικότητας στὴ διδασκαλία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὀδηγεῖ στὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, στὴν ὁμοτιμία τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἰσότητα καὶ τὴ δικαιοσύνη. Στὴ σύγχρονη ἐποχή, ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα εἶναι ἀφθονος, ἡ ἀνθρώπινη ὁμως ἀξιοπρέπεια δὲν παύει ὁμως πολλὲς φορές νὰ εἶναι ἐμπορεύσιμη καὶ νὰ εὐτελίζεται, ὁ λόγος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν προβληματίζει, προκαλεῖ, ἐλέγχει, ἀλλὰ καὶ φωτίζει. Οἱ μορφὲς κοινωνικοῦ ἀποκλεισμοῦ, περιθωριοποίησης, ἀνισῆς καὶ ἀδίκης μεταχείρισης ἦταν καὶ τότε καὶ σήμερα πολλὲς. Ὁ ἄλλος, ὁ ἕτερος, ὅταν ἐνοχοποιεῖται, πολλὲς φορές δὲ καὶ ἀπὸ τὴν

Ἐκκλησία, ὀδηγεῖ σέ ἀδικίες καί σέ ἐγκλήματα. Ἡ Ἐκκλησία, ἐπισημαίνει ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς Κρήτης ἔχει χρέος νά προβάλλει τήν θυσιαστική ἀγάπην τοῦ Ἐσταυρωμένου Κυρίου της ὡς τήν μόνην ὁδόν πρὸς ἓνα κόσμον εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἐλευθερίας καί ἀλληλεγγύης μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, τῶν ὁποίων μόνον καί ἔσχατον μέτρον εἶναι πάντοτε ὁ ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς θυσιασθεῖς Κύριος (πρβλ. Ἀποκ. ε', 12), ἤτοι ἡ ἄπειρος ἀγάπη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ».

Θαυμάζει βεβαίως κανεῖς, ὅταν ὁ Μ. Βασίλειος διαφωνεῖ μὲ τὴν ἀνιση μεταχείριση τοῦ νόμου ἀπέναντι στὴ γυναικα σὲ σχέση μὲ τὸν ἄνδρα γιὰ τὸ ἴδιο ἐκκλησιαστικὸ ἀδίκημα καὶ ἐπισημαίνει: «Τούτων δὲ ὁ λόγος οὐ ῥάδιος, ἡ δὲ συνήθεια οὕτω κεκράτηκεν». Θαυμάζει ὅμως κανεῖς περισσότερο τὸν Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο πού ἐπιπλήττει, ὅσους δυσανασχετοῦσαν γιὰ τοὺς πολλοὺς πρόσφυγες πού κατέφευγαν τότε στὴν Πόλη: «Κάποιοι τοὺς χαρακτηρίζουν», λέγει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, «δραπέτες καὶ ξένους καὶ ἄξιους τιμωρίας... Μὰ γι' αὐτὸ ἀγανακτεῖς, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ θεωροῦν τὴν πόλη μας κοινὸ λιμάνι σωτηρίας...; Μὰ θὰ ἔπρεπε νὰ χαίρεσαι γιατί ὅλοι αὐτοὶ ἔρχονται στὰ χέρια μας καὶ θεωροῦν τὴν πόλη αὐτὴ ὡς κοινὴ μητέρα». Καὶ θέτει τὸ καίριο ἐρώτημα: «Ποιᾶς συγνώμης θὰ εἴμαστε ἄξιοι καὶ ποιᾶς ἀπολογίας... ὅταν ἀπελαύνουμε αὐτοὺς πού καταφεύγουν σὲ μᾶς καὶ τοὺς ζητᾶμε εὐθύνες, ἐνῶ

ξέρουμε ὅτι εἴμαστε ἐμεῖς ὑπεύθυνοι γιὰ μύρια κακά τους»; Εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ τρεῖς Ἱεράρχες στάθηκαν μέ στοργή καί θυσιαστική ἀγάπη ἀπέναντι στούς ἀδύναμους καί μέ ἀνδρεία καί ἀξιοπρέπεια ἀπέναντι στούς δυνατούς τῆς ἐφήμερης ἐξουσίας, πού μέ πολλούς τρόπους σέ διαφορετικούς χρόνους ἀνέλαβε τό μάταιο ἐγχείρημα νά σκοτώσει τό Θεό ἀπό τήν ψυχή τῶν ἀνθρώπων. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά σκοτώσει κάποιους ἀπό αὐτούς καί νά δημιουργήσει ὑπανθρώπους πτώματα χωρίς αὐτογνωσία, χωρίς ἀρχές, χωρίς ἀξίες καί χωρίς προοπτική.

Ὁ Μητροπολίτης Εὐχαΐτων Ἰωάννης Μαυρόπουλος τόν 11ο αἰώνα ἔμεινε στή ἱστορία γνωστός γιὰ δύο κυρίως πράγματα. Κινούμενος ἀπό βαθύ σεβασμό στήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία δέ δίστασε νά ἀπευθύνει παράκληση πρὸς τὸ Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Πλάτωνα καί τοῦ Πλούταρχου πού δικαιολογεῖ: «ἄμφω γάρ εἰσι καὶ λόγον καὶ τὸν τρόπον τοῖς σοῖς νόμοις ἔγγιστα προσπεφυκότες». Ἀργότερα συγκροτήθηκε καί ἡ εἰκόνα φιλοσόφων καί ποιητῶν τῆς Ἀρχαιότητος ὡς προάγγελων τοῦ Χριστιανικοῦ. Ἕλληνες σοφοί, ὅπως ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πυθαγόρας θεωρήθηκαν, ὅτι πρηνήγγειλαν μέ τὴ σκέψη τους τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία καί συμπεριελήφθηκαν στό εἰκογραφικὸ σχεδιάσμα πολλῶν Ἱερῶν Ναῶν, στον ἑλλαδικὸ χῶρο, ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ὄρος μέχρι τὴν Τρανσυλβανία καί τὴ Ρωσία, ἐμφανιζόμενοι πλέον νά συνυπάρχουν ἀρμονικά μέ τοὺς ἁγίους τῆς χριστιανικῆς

Ἐκκλησίας. Ἦταν οἱ πρό Χριστοῦ Χριστιανοί, ὅπως εἶχε πεῖ ὁ ἀπολογητής καί μάρτυρας Ἰουστίνος, «διέθεταν τόν «θεῖο» καί «θειοειδῆ» λόγο τόν ἐνυπάρχοντα στόν ἄνθρωπο κατά τόν Γρηγόριο Θεολόγο. Τήν 30ή Ἰουανουαρίου τοῦ 1054 Ἰωάννης Μαυρόπουλος κατόρθωσε νά καθιερώσει τόν κοινὸ ἑορτασμὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Τὸ 1054 εἶναι ὅμως ἔτος ταυτόχρονα σημαδιακό. Λίγους μῆνες ἀργότερα, τὸν Ἰούλιο τοῦ ἰδίου ἔτους Ἀνατολικὴ καὶ Δύση θὰ ἀκολουθήσει ἢ κάθε μία τὸ δικό της δρόμο, τὸ δρόμο τῆς ἀποξένωσης καὶ τῆς ἀλλοτριώσεως. Ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος δὲ θὰ ἀκούσει τὴ σὴ φρονα φωνὴ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας ποὺ μὲ πνεῦμα μετριοπάθειας καὶ ὄχι φανατισμοῦ, προτείνει τὴν αὐτοσυγκράτηση καὶ κυρίως τὸ διάλογο. Πέρασαν ἀπὸ τότε πολλοὶ αἰῶνες. Ἡ ἀνθρωπότητα ἔζησε τὴν ὀδύνη τῶν πολέμων καὶ μάλιστα θρησκευτικῶν, ἔζησε πολλές «Ἱερές Ἐξετάσεις», κατήρτισε πολλές φορές καταλόγους ἀπαγορευμένων βιβλίων, κυνήγησε ἐπιστήμονες γιατί ἡ γῆ κινεῖται καὶ περιστρέφεται, εὐτέλισε, ἀπομόνωσε καὶ ἐκμεταλλεύτηκε σκληρὰ, ἀκόμα καὶ στό ὄνομα τῆς Ἱεραποστολῆς, ἀνθρώπους γιὰ τὴ φυλὴ τους καὶ τὸ χρῶμα τους. Εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ ἀκόμα καὶ στις μέρες μας ζητοῦν νά ὑψώσουν τείχη μίσους, ἓνα καινούργιο τεῖχος τῆς Βαβέλ.

Μπορεῖ κανεὶς βέβαια νά μην βιώνει ἢ νά ζῆ τὴ δυστυχία τοῦ νά μὴ μπορεῖ νά βιώσει τόν πνευματικὸ κόσμον τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀναβλύζει

ή δημιουργική έμπνευση και προσδοκία τής
υπέρβασης. Κάποιος ένδεχομένως νά έμμένει στη
διπλή και άντιφατική, όπως θά τήν έβλεπε, φύση τής
σκέψης τους και του έργου τους, καθώς συγκροτεί
άφενός πεδίο διαλόγου μέ τόν αρχαιοελληνικό
στοχασμό και άφετέρου πεδίο κριτικής του πού
άδικαιολόγητα θά τόν ένοχλοῦσε. Δέν μπορεί όμως
νά άμφισβητήσει, ότι ή φωτεινή τους παρουσία
άνοίγει μιά μεγαλειώδη προοπτική στό άνθρώπινο
μέλλον για τή συνύπαρξη, τήν άνοχή, τόν
άλληλοσεβασμό και τό διάλογο, άξίες πού πρέπει
όπωςδήποτε νά καλλιεργεί άληθινά ένα Άνώτατο
Πνευματικό Πανεπιστημιακό Ίδρυμα, μέ τό ιερό
καθήκον νά τίς έμφυτεύει στην κοινωνία. Ο κοινός
έορτασμός τών Τριών Ίεραρχών δέν έπαυσε και δέν
παύει νά σηματοδοτεί τήν οίκουμενική υπέρβαση τής
άποκλειστικότητας και τής έσωστρέφειας, ως φως και
έλπίδα για τό παρόν και τό μέλλον, για ό,τι μᾶς
διαιρεί και μᾶς άποξενώνει, στην προοπτική μιάς
κοινής πορείας ειρήνης και καταλλαγής.